

IZ PISATELJEVE PERSPEKTIVE

Ne bi rekel, da obstajajo v književnosti zgodovinsko določene perspektive, prej bi to razširil in rekel, da gre za družbeno določene perspektive. Okolje, kot ga doživljamo, vsiljuje tudi pisatelju svoje norme in izkrivljenosti, merila, moralo in nemoralo. Vse to pisatelj zrcali prek svojega pisanja, pa naj to počne za mladino ali za odrasle.

Še posebej mladinski pisatelj posveča svojo pozornost tistim družbenim normam in dogajanjem, ki se mu zdijo okostenele, preživele in negativne; škodljive za otrokov normalen in zdrav duhovni razvoj. Družba torej le pogojuje pisateljevo delo, pa naj se ta sprehaja s peresom po pravljicnem svetu, ali podoživlja resnično življenje.

Pisatelj razume otroštvo prek več 'medijev': prek sebe in podoživljanja svojega otroštva; prek svojih otrok in vživljanja v njihovo odraščanje; prek vnukov in njihovega otroštva; vmes pa tudi prek doživljanja tujih otrok. Gre torej vedno za razumevanje otroštva in vživljanja vanj prek več rodov. Ni nujno, da vsak pisatelj doživlja vse generacijske poglede na otroštvo. Vsekakor najboljši pisatelji doživljajo pri tem razvoj. Ta lahko pripelje do nastanka umetnine: ko pisatelju uspe napisati delo, ki preseže vse družbene, zgodovinske in generacijske okvire ter postane večni temeljni kamen mladinske književnosti.

Poglejmo to skozi pisateljeve oči, ali bolj učeno – skozi avtopoetiko. Sebe in svoje otroštvo sem podoživljal v knjigi *Dnevi pod Rožnikom*. Gre za spomine na mladost, ki so blizu tako odraslim kot mladim. Odrasli prek pisatelja iz svojega rodu podoživljajo svojo mladost, saj so živeli v istem času in podobnem okolju. Mladina vidi v teh zgodbah zanimive pripovedi, hkrati pa ima priložnost, da s časovne in družbene odmaknjenosti lahko primerja svojo mladost s pisateljevo in svojih staršev. Marsikaj jim ostane tuje in lahko imajo to za izmišljijo, nakladanje starcev, marsikaj pa jim je blizu, saj so v odraščanju prvine, značilne za vse rodove (na primer prijateljstvo, igra, tekmovalnost, zaljubljenost, odkrivanje sveta, nagaživost in podobno).

Ko so mi odraščali otroci, sem začel pisati pravljice, na primer *Otroci z našega dvorišča* (ki so bili napisani skoraj trideset let pred izidom). Tu gre za čisto poetičnost, ko pisatelj opazuje otrokov odnos do sveta in prva spoznavanja, pogosto tudi nerazumevanje sveta, ki pa je morda nerazumevanje samo s stališča odraslega. Takšna je na primer pravljica *Dan lizik*, ko si otroci ustvarijo svoj praznik. Odrasli sodelujejo v igri le kratek čas, potem pa, ker niso sposobni vztrajati pri poetičnosti do konca, postavijo otroka na trda tla in s tem pokvarijo otroško igro.

Kakor so mi otroci odraščali, sem začel pisati napete zgodbe za najstnike. Tu se prepletata dva zorna kota, dva vodnjaka, iz katerih sem črpal. V doživljaje svojih otrok sem vpletal domišljijo, pa seveda tudi doživljaje iz svoje mladosti. Resničnost dveh rodov se prepleta s fantazijo (se pravi s pisateljevo poetiko) v nove zgodbe, ki so zato bližje širšemu krogu bralcev. *Zvestimi prijatelji* so tako nastale 'zgodbe, ki se lahko zgodijo tudi tebi'. Takšna je tudi *Smeltonska banda* (Banda v hosti, Spopad na Rožniku) in še katera moja napeta povest.

So pa dela, ki so mi nastajala izpod peresa hote iz literarnozgodovinsko določene perspektive. Na primer *Zelena pošast*, *Zaljubljeni vampir* in *Strašljiva Staho-*

vica. V vseh teh delih sem črpal iz del starejših avtorjev tako like kot zgodbe. Nemogoče je napisati vampirsko povest, ne da bi se oprl na zgodbo o Drakuli in na mite, ki jih najdemo pri Valvasorju, Trdini, Jurčiču in še kom.

Posebna literarno zgodovinska perspektiva je botrovala nastanku knjige *Ninina pesnika dva*. Ingolič je napisal *Gimnazijko* po resnični zgodbi Jelke G., ki ji je bil gimnazijski razrednik. Sam sem opisal resnično zgodbo Jelkine hčerke. Po naključju poznam obe. Seveda sva oba z Ingoličem imela resnično zgodbo samo za okostje romana, vse drugo sva dodala iz pisateljske malhe, da sva prikazala tudi družbo svojega časa in mladostnikovo odraščanje v njej. Jasno, da vsak na svoj način, saj je med nama nekaj rodov. Značilno je, da je *Gimnazijka* še zdaj, po tridesetih letih, eden najbolj priljubljenih romanov mladostnikov, pa tudi Nina je hitro našla pot do mladih src.

Pred mano kot mladinskim pisateljem je ostala samo še ena naloga, bolje rečeno izziv. Morda je ne bom nikoli izpolnil, toda njeno reševanje daje še zadnji smisel mojemu pisanju za mladino. Želel bi si napisati poetično zgodbo, ki bi preseгла družbene, zgodovinske, generacijske in druge okvire in ostala blizu majhnim in velikim otrokom vseh časov.

Seveda tudi v mladinski književnosti pomeni perspektivizem le to, da je vsako spoznanje pogojeno z osebnim stališčem pisatelja. Znova lahko pritrdimo Nietzscheju, da ni vsesplošno veljavnih spoznanj. Zato vse, kar sem povedal malo prej, velja za razumevanje mojih mladinskih del, nima pa nikakršnega vpliva na pisanje. Jasno je, da ima vsak pisatelj svojo poetiko v sebi že od zibelke naprej; oblikuje jo skozi otroštvo, potem pa jo skuša ohranjati v sebi do smrti. Če je nosil v sebi pravo poetiko, bo svojega oblikovalca preživela za dolgo vrsto let, morda celo za zmeraj.

Otroci te poetike niso pripravljene zatajiti. Zato jim je malo mar za delitve odraslih, ki predalčkajo mladinsko književnost na starostne kategorije, žanre, na umetniška in trivialna dela. To je morda koristno za literarno vedo, nikakor za branje. Otroci knjige vzljubijo po svojih lastnih merilih. Zato sem lahko nedavno tega prebral najbolj butast predlog tega stoletja izpod peresa kendauersko vase zaverovanega kritika. Predlagal je, da bi sicer otroci že lahko izbirali svojo najljubšo knjigo, vendar ne kar počez, ampak iz seznama, ki bi jim ga prej pripravili odrasli!

Po vseh letih, ko hvala Bogu sproščamo sezname bralne značke, ko močno razširjamo in liberaliziramo sezname za obvezno branje, ko skušamo otroka spodbujati k raznovrstnemu in svobodnemu branju, nenadoma spet izbruhne na dan dušebrižništvo literarne kritike, za katerega smo mislili, da je bilo že pokopano enkrat za vselej.

Pustimo otroku tisto pravico, ki jo imamo tudi pisatelji. Mi pišemo iz lastne perspektive, otroci pa berejo in ocenjujejo knjige s svojega stališča. Kakor pisatelji zanikamo meje svoje ustvarjalne svobode, tako moramo popolno svobodo pustiti tudi mladim bralcem. V nasprotnem primeru književnost izgubi svoj smisel.

Summary

From a writer's perspective

My own work resulted in three perspectives, from which a writer forms his children's prose. First he writes from his own youth, then through the youth of his children and grandchildren and also by becoming accustomed to other children. He is influenced by

historical and social environment. But rarely a writer manages to create such a true piece of art for children that can (by overcoming social, historical and generation frames) survive all times. We, the adults, cannot define the work that will become »everlasting«. Although some »smart« adults have been trying to impose their own measures, this decision is left to be a pure right of children.

Translated by *Bojana Panevski*